

*Gitte Möller & Andrea Voigt**

Foredrag den 28. august 1997

For nogle år siden bestemte det hollandske sprognævn, at der skulle komme en række nye ordbøger på forskellige sprog som arabisk, græsk og polsk. Den vi laver, en dansk-hollandsk ordbog, er en af de nye ordbøger. I marts måned blev vi ansat ved Nordisk Institut ved Amsterdams Universitet for at udføre projektet, dvs. at vi skal oversætte de danske ord til hollandsk.

Vi har begge læst nordiske sprog med dansk som hovedfag, og vi har nogle års erfaring med at oversætte og undervise i dansk, som vi nu har meget glæde af. I vores daglige arbejde vil vi få hjælp af både hollandske og danske praktikanter.

Bortset fra vores ordbog udkommer der også en hollandsk-dansk ordbog, som bliver lavet ved Gent Universitet i Belgien. Henimod år 2000, når begge dele næsten er færdige, er det meningen, at Gent og Amsterdam læser korrektur på hinandens arbejde. Men i første instans beskæftiger vi os altså kun med den dansk-hollandske del.

Der findes ganske vist allerede en dansk-hollandsk ordbog, men den omfatter ikke så mange ord, og den blev udgivet for 20 år siden. Den blev genoptrykt nogle gange, men det er oplagt, at der er behov for en større og mere aktuel ordbog. Der er nemlig mange højskoler, universiteter og kursuscentre både i Holland og i Danmark, hvor der undervises i et af sprogene. Årligt er der i alt op til ca. 250 nye dansk- eller hollandskstuderende. Også lærere og oversættere udgør en stor del af markedet, som har brug for en mere omfattende ordbog. Og selvfølgelig bliver det også vigtigt i EU-forbindelse.

Ordbogen kommer til at omfatte 35.000 opslagsord. Der udkommer også en elektronisk version, som omfatter 50.000 ord.

* *Gitte Möller & Andrea Voigt
Institut voor Skandinavistiek
Universiteit van Amsterdam
Faculteit der Letteren
Spuitstraat 134
NL-1012 VB Amsterdam*

Henning Bergenholtz (Center for Leksikografi) er ansvarlig for udvalget af den danske del af ordbogen. Vibeke Vrang Larsen og Mariane Christensen tager sig af selektionen af lemmaer, kollokationer, ord-sprog, udtryk osv., samt grammatik og ordsprog. Det er så vores arbejde at finde de tilsvarende hollandske ækvivalenter.

Et lemma ser ca. således ud, når vi får listen, som er lavet i Århus.

kage <-n, -r>

n en ~ **af** blod, **dele** ~n, **gå** i ~, **hjemmebagt** ~, **klappe** ~, **løbe** med hele ~n, **mele** sin egen ~, **skære** ~n ud

Og sådan ser det, ud når vi er færdige med oversættelsen:

kage <-n, -r>

1. [sandkage] cake (*fx* een cake bakken)
2. [stykke tærte] gebakje <o> (*fx* een slagroomgebakje)
3. [tærte] taart (*fx* een stuk taart)
4. [småkage] koekje <o> (*fx* koekjes bakken)
5. [af blod, snavs] koek, korst

n en kage **af** blod *een korst*; **dele** kagen 1. *de cake/taart snijden* 2. [om bytte] *de buit delen*; **gå** i kage *in de soep lopen, in de war raken*; **hjemmebagt** kage *zelfgebakken cake/taart*; **klappe** kage *handjeklap doen*; **løbe** med hele kagen *de hele buit opstrijken*; **mele** sin egen kage *op je eigen voordeel uit zijn*; **skære** kagen *ud de taart snijden*

Det virker måske lidt overdrevet at have op til fem oversættelser med, men det gør vi først og fremmest for den danske bruger. Når der står en række hollandske ækvivalenter efter hinanden, som ikke er synonyme, kan en hollænder godt finde ud af det, fordi han kender sproget i forvejen. Men en dansker kan have svært ved at vælge den korrekte oversættelse.

En kage er jo ikke altid en sandkage, det kan også være en småkage eller en tærte. På hollandsk har vi forskellige ord for det danske ord kage. Det er derfor vi skelner.

Bortset fra kollokationer tager vi også ofte eksempelsætninger med. Om vi gør det, kommer an på forskellen mellem dansk og hollandsk. Når der er en stor syntaktisk eller semantisk forskel mellem begge sprog, tager vi et eksempel med, og det gør vi også, når et dansk ord bare er svært at oversætte. Tænk fx på kulturbundne ord som 'jobtilbud' eller på en kollokation som 'gå i lag med'. Men også et ord som 'levne', eller et almindeligt ord som 'ja' kan give problemer ved oversættelsen.

Næsten alle eksempler er taget fra et korpus på 4 mio ord. Teksterne er taget fra både aviser, blade og romaner. En sjældent gang låner vi et eksempel fra en anden ordbog. Men vi anvender aldrig eksempler, som vi selv finder på, for de kan virke kunstige.

De næste eksempler kommer fra korpus:

- Jeg er dog så småt ved at komme efter det.

Det var noget, Poul Schlüter sagde til Hjemmet. Det er dog ikke politik, det drejer sig om her, men hans forsøg på selv at lave mad.

- Ud over limning er ruden yderligere sikret med nogle clips.

Denne sætning virker måske lidt unaturlig, men vi har taget den med, fordi vi ikke har noget substantiv, der svarer til det danske ord 'limning'. Vi måtte oversætte sætningen med et verbum. Eksemplet kommer fra bladet Motor.

- To gange træning om dagen levner ikke megen tid.

Sætningen er taget fra Århus Stiftstidende (1990), og den er med, fordi vi skulle ændre subjektet for at få en meningsfuld sætning på hollandsk.

- Ja, så må vi hellere tage hjem.

Dette er nu ikke foredragets sidste sætning, men et helt almindeligt eksempel, som vi på hollandsk oversætter uden ordet 'ja', fordi man ikke bruger 'ja' så ofte som på dansk.

Vi kunne godt have valgt at inddele alle kollokationer under ækvivalenterne, det ville måske være mere systematisk. Det ville komme til at se sådan ud:

kage <-n, -r>

1. [sandkage] cake (*fx* een cake bakken)

n **dele** kagen 1. *de cake snijden* 2. [om bytte] *de buit delen*; **hjemmebagt** kage *zelfgebakken cake*

2. [stykke tærte] gebakje <o> (*fx* een slagroomgebakje)

3. [tærte] taart (*fx* een stuk taart)

n **dele** kagen 1. *de taart snijden* 2. [om bytte] *de buit delen*; **hjemmebagt** kage *zelfgebakken taart*; **skære** kagen ud *de taart snijden*

4. [småkage] koekje <o> (*fx* koekjes bakken)

5. [af blod, snavs] koek, korst

n en kage **af** blod *een korst*

For det første bliver det lidt uoverskueligt. Vi har ikke så mange kollokationer med, så når man deler gruppen op under ækvivalenterne, bliver

det snart et virvar af firkanter. Desuden skal nogle kollokationer være med flere gange; ved 'hjemmebagt kage' kan det jo dreje sig om enten sandkage eller tærte. Men det vigtigste argument mod denne inddeling er, at det er sværere for brugeren, hvis han først skal finde ud af, hvor han skal lede efter den kollokation, han søger. Når to bankrøvere overfalder en bank, og de skal dele kagen, er det jo ikke en tærte eller en småkage, de deler.

Og hvordan inddeler man så disse kollokationer:

gå i kage	<i>in de soep lopen, in de war raken</i>
klappe kage	<i>handjeklap doen</i>
løbe med hele kagen	<i>de hele buit opstrijken</i>
mele sin egen kage	<i>op je eigen voordeel uit zijn</i>

Her drejer det sig ikke om den spiselige kage, men om en overført betydning af ordet.

Det kan være meget vanskeligt at lave en ny ordbog, selv om man skulle tro, at sprogene dansk-hollandsk ligger meget tæt op ad hinanden. Men det kan også være farligt. I Holland har vi også et ord 'straks'; det betyder dog ikke 'nu med det samme' men 'senere' eller 'om lidt'. Det danske 'møj' svarer ikke til det hollandske 'mooi', som betyder flot, og det hollandske 'vlot' er ikke det samme som det danske 'flot': 'vlot' betyder 'hurtigt' eller 'flink'. Og så er der 'tapet', som man i Danmark klistrer op ad væggen, men som hollændere lægger på gulvet: 'tapijt' er nemlig et gulvtæppe.

Vi har vist jer en lille smule af problematikken og de forskellige metoder, vi har diskuteret. Der er ikke to ordbøger, der har samme inddeling. Hvordan man laver en ordbog er selvfølgelig afhængigt af sprogparret og ordbogsfunktionen. Vi pretenderer ikke at have fundet den definitive løsning på, hvordan en ordbog skal se ud. Men vi tror dog, at strukturen i denne ordbog i hvert fald er let tilgængelig for brugerne. I sidste ende er det jo brugeren, det hele drejer sig om.